

Lauri Seppänen

*2.2.1924 † 11.6.2009

Tampereen yliopiston germaanisen filologian emeritusprofessori Lauri Veikko Seppänen kuoli 85-vuotiaana Pirkkalassa 11.6.2009. Hän oli syntynyt 2.2.1924 maalaistalon poikana Muolaassa, yhdessä Karjalankannaksen vanhimmista pitäjistä – hän siis oli kotoisin sotien päättyessä Neuvostoliitolle pakkoluovutetulta alueelta ja ehti vielä itsekin osallistumaan sotaan lokakuusta 1942 joulukuuhun 1944. Ylioppilaaksi hän kirjoitti Karjalan yhteiskoulussa vuonna 1945 ja valmistui filosofian kandidaatiksi Helsingin yliopistosta vuonna 1952 oppiaineinaan germaaninen filologia, englantilainen filologia sekä estetiikka ja nykyiskansain kirjallisuus. Opetusharjoittelun saksan ja englannin kielessä hän suoritti lukuvuonna 1952–1953 Tyttönormaalilyseossa ja Helsingin Normaalilyseossa. Vuonna 1957 hän suoritti filosofian lisensiaatin tutkinnon ja vuonna 1964 väitteli filosofian tohtoriksi Helsingin yliopistossa. Elämänikäiset tiiviit yhteytensä saksalaisiin yliopistoihin ja syvällisen saksalaisen kulttuurin tuntemuksensa hän hankki jatkamalla opintojaan vielä kandidaatintutkintonsa jälkeen lähes viiden vuoden ajan Mainzin, Münste-

rin, Münchenin ja Göttingenin yliopistoissa, josta ajasta lukuvuoden 1953–1954 Deutscher Akademischer Austauschdienstin ja lukuvuoden 1956–1957 Alexander von Humboldt -säätiön stipendiaattina.

Lauri Seppänen nimitettiin Tampereen yliopiston germaanisen filologian varsinaiseksi professoriksi 22.3.1968 ja jäi tästä virasta täysinpalvelleena eläkkeelle 28.2.1991. Hänen elämäntyönsä liittyikin kiinteästi nimenomaan Tampereen yliopiston ja sen edeltäjän Yhteiskunnallisen Korkeakoulun historiaan. Toimittuaan Helsingin yliopiston germaanisen filologian assistenttina lukuvuonna 1955–1956 hänet vuoden 1958 alusta nimitettiin Yhteiskunnallisen Korkeakoulun, sittemmin Tampereen yliopiston saksan kielen, sittemmin germaanisen filologian lehtoriksi. Hänen toimintansa Yhteiskunnallisessa Korkeakoulussa oli itse asiassa alkanut jo vuonna 1952 hänen silloin väliaikaisena hoitaessaan edellä mainittua virkaa. Vuoden 1965 alusta lähtien hän oli tästä virasta vapaa alettuaan määräaikaisena hoitaa oppilaitokseen tuolloin perustettua germaanisen filologian professuuria. Lauri Seppänen tieteellistä ja hallinnollista asiantuntemusta hyödynnettiin monin

eri tavoin Tampereen yliopiston piirissä ja hänen hallinnolliset ansionsa huipentuivat pitkäaikaiseen toimintaan yliopiston ensimmäisenä vararehtorina 1.1.1971–31.7.1978, josta ajasta vuonna 1974 toimi puolivuotiskauden myös yliopiston rehtorina. Erityisen maininnan ansaitsee Seppäsen neljätoista vuotta kestänyt toiminta Tampereen kesäyliopiston rehtorina. Hän tämän lisäksi ehti toimia muun muassa Tampereen yliopiston Humanistisen tiedekunnan dekaanina, yliopiston valtuuston jäsenenä, kielistudion esimiehenä ja entisen Tampereen Kieli-instituutin johtokunnan jäsenenä. Hänellä oli myös monia valtakunnallisia luottamustehtäviä, joista mainittakoon toiminta Valtion kielitutkintolautakunnan ja Opetusministeriön saksan kielen tutkintolautakunnan varapuheenjohtajana ja Suomen Akatemian Valtion Humanistisen toimikunnan jäsenenä. Laajan oppineisuutensa ansiosta häntä myös moneen kertaan hyödynnettiin nasevien ja hyvin perustelujen asiantuntijalausuntojen antajana yliopistojen germanistiikan oppituleja täytettäessä.

Lauri Seppäsen osaksi tuli lukuisia huomattavia koti- ja ulkomaisia huomionosoituksia. Tunnustuksena tieteellisistä ansioistaan ja toiminnastaan Suomen korkeakoululaitoksen hyväksi hänelle vuonna 1969 myönnettiin Suomen Leijonan Ritarikunnan Komentajamerkki. Hänen panoksensa saksalais-suomalaisen kulttuurivaihdon edistäjänä monella eri tasolla oli merkittävä. Hän oli Tampereen Suomalais-saksalaisen Yhdistyksen perustajajäsen ja monivuotinen puheenjohtaja ja toimi aikoinaan aktiivisesti myös Tampereen Goethe-Instituutin piirissä välittäen suomalais-saksalaisia kontakteja saksalaisiin kulttuurivaihdosta huolehtiviin organisaatioihin, jopa toimi joskus tulkkinä korkeimmalla poliittisella tasolla. Tunnustuksena näistä ansioista hänet Sak-

sassa vuonna 1976 palkittiin Alexander von Humboldt -mitalilla ja vuonna 1982 Kultaisella Goethe-mitalilla. Suomalaisen Tiedeakatemian jäseneksi Lauri Seppänen kutsuttiin vuonna 1983.

Seppäsen tieteelliseen profiiliin ovat lyöneet leimansa varhaisessa vaiheessa suoritettut jatko-opinnot saksalaisissa yliopistoissa, liioittelematta voi todeta, että suomalainen germanistiikka olisi erinäköinen ilman häntä. Hänen ajattelunsa lähtökohta oli filosofia, se ei koskenut vain kielifilosofiaa monografioita ja artikkeleita vaan oli kasvu- alusta myös terävissä, moderniin synkroniseen ja diakroniseen kielentutkimukseen liittyvissä kirjoituksissa, jotka ulottuivat sananmuodostuksesta transformaatio- ja valenssi-kielioppiin ja semantiikasta pragmatiikkaan. Väitöskirjansa *Studien zur Terminologie des Paradisus anime intelligentis. Beiträge zur Erforschung der Sprache der mittelhochdeutschen Mystik und Scholastik* vuodelta 1964 kohdistui keskiaikaisen mystiikan ja skolastiikan teksteihin. Kysymyksessä oli urauurtava kielitieteen, filosofian ja teologian aloille yltävä poikkitieteellinen tutkimus latinankielisen henkisen ja hengellisen terminologian muuntamisesta vasta kehitysvaiheessa olevaksi saksankieliseksi käsitteistöksi. Tutkimuksen metodista varmuutta ja syvällistä tutkijanotetta on arvosteluissa yksimielisesti kiitetty. Jo vuonna 1967 ilmestyi hänen seuraava niin ikään keskiajan kieleen kohdistuva monografiansa *Zur Liebesterminologie in mittelhochdeutschen geistlichen Texten*. Kysymyksessä oli väitöskirjatutkimuksen laajentaminen sanakentän "rakkaus" tutkimukseksi, jossa tekstianalyysin keskeisenä oppositioparina palvelivat keskiyläsaksan sanat "minne" ja "liebe". Myös tämä työ terävyytensä ja tarkkuutensa ansiosta luokiteltiin arvosteluissa oman alansa merkkiteokseksi. Vielä niin myöhään kuin vuonna 1985 Lauri Seppänen

palasi lempiaiheeseensa eli keskiajan filosofiaan Saksassa ilmestyneessä monografiasaan *Meister Eckeharts Konzeption der Sprachbedeutung. Sprachliche Welterschöpfung und Tiefenstruktur in der mittelalterlichen Scholastik und Mystik*. Jo otsikko on luonteenomainen hänen tutkijanlaadulleen – siinä kuvastuu hänen intohimonsa menneiden aikojen oppineitten käsityksiä kohtaan yhtyneenä modernien kielitieteellisten koulukuntien avainkysymysten tarkasteluun. Lauri Seppänen on myös lukemattomissa artikkeleissaan ja arvosteluissaan rohkeasti peilannut nykylingvistiikan virtauksia keskiajan, jopa antiikin filosofien näkemyksiin tai menneiden sukupolvien suurten germanistien oivalluksiin – kirjoitusten sanomaksi usein tullut lopputulos "nichts Neues unter der Sonne" ei yllättänyt lukijaa kun tunsii kirjoittajan.

Kritiikin lahjansa ansiosta Seppänen kautta vuosien kiitettävällä tavalla myös osallistui kielitieteellisten aikakauslehtien palstoilla käytyyn debattiin. Kiinnostava tässä yhteydessä mainittavaksi on hänen viimeinen vasta vuonna 2004 suomeksi julkaisemansa pikku monografia haastavalla otsikolla *Kieltä ei ole. Uuspragmatistista kielifilosofiaa: Richard Rorty ja Donald Davidson*. Julkaisun tarkoituksena oli tuoda suomalaisen tietoisuuteen otsikossa mainitun kahden maineikkaan filosofin Amerikassa provosoiva kieltä ja kielentutkimusta ravistellut kielikiista, josta Euroopassa kirjoittajan mukaan oli näkynyt vain hajanaisia jälkiä. Kirja itse asiassa myös muodostui kiteytykseksi Lauri Seppänen omasta kielitieteellisestä pohdiskelusta. Hänenkin tiedemiesluontoaan toki luonnehtii hänen kirjoittamansa lausunto kirjan esipuheen lopussa: "On kuvaavaa, että todella suuret kielentutkijat ovat sen tähden olleet

suuria, että he ovat olleet myös merkittäviä filosofeja, esimerkiksi Wilhelm von Humboldt, Hermann Paul, Ferdinand de Saussure, Noam Chomsky, Eugenio Coseriu jne. Kielen tutkijoille, jotka kerran väittivät, etteivät he tarvitse teorioita, vaan kykyä lajitella aineistoa siististi, Hermann Paul sanoi: kaikilla on filosofia, vaikkakin ehkä tiedostamaton."

Tyypillistä "seppästä" on myös hänen viime mainitun kirjansa esipuheessa julkituomansa ennakkoluuloton kummastelu: "Työn kuluessa on mieleen tullut tiuhaan akateemisten kieliaineiden organisaatio. Miksi yliopistoissa yhtä ja samaa objektia kieli tutkitaan ja opetetaan kahdessa eri laitoksessa ikään kuin lingvistiikka ja kielifilosofia olisivat toisistaan aivan riippumattomia asioita?" Laurilla oli armoitettu taito tämäkältaisillä tokaisuillaan panna kollegojensa, oppilaittensa ja ystäviensä ajatukset liikkeelle kohti uusia, raikkaita uria. Professori Lauri Seppänen oli oppilaidensa antaman todistuksen mukaan kiinnostava, vaativa ja kannustava luennoitsija ja tieteellisten töiden ohjaaja, jolle oppiaineen, sen henkilökunnan ja opiskelijoiden hyvinvointi oli sydämenasia. Hänen persoonallisuudessaan yhtyivät karjalainen iloisuus ja filosofin syvällisyys, joka tamperelaisille päivälehdenlukijoillekin vuosien myötä tutuksi tuli. Suomalaisen Tiedeakatemian jäsenistöön tänään kuuluu jo kolmas germanistipolvi. Hugo Suolahden, Emil Öhmannin ja Pekka Kataran jälkeen yliopistollisten oppituo linhaltijoiksi pari vuosikymmentä sitten jälkeen astuneesta toisesta germanistipolvesta Lauri Seppänen oli Marjatta Wisin, Kaj B. Lindgrenin ja Erik Erämetsän jälkeen viimeisenä poismennyt. Häneen näin yksi aikakausi oppialamme historiasta Suomesa päättyi.

Matti Luukkainen

Lauri Seppänen In memoriam

Der Emeritusprofessor des Faches Germanische Philologie an der Universität Tampere, Lauri Veikko Seppänen ist am 11. Juni 2009 im Alter von 85 Jahren in Pirkkala verstorben. Er wurde am 2. Februar 1924 auf der Karelischen Landenge geboren, in dem Gebiet zwischen Ladogasee und Finnischem Meerbusen, das an die Sowjetunion nach dem Zweiten Weltkrieg abgetreten werden musste. Nach dem Abitur 1945 absolvierte er im Jahr 1952 den Studienabschluss des Magisters der Philosophie an der Universität Helsinki. Im Jahr 1964 wurde er an der gleichen Universität zum Doktor der Philosophie promoviert. Seine lebenslangen Kontakte mit deutschen Universitäten sowie seine tiefe Vertrautheit mit deutscher Kultur hat er einem fast fünfjährigen Postgraduiertenstudium in Deutschland zu verdanken unter anderem als Stipendiat des Deutschen Akademischen Austauschdienstes und der Alexander von Humboldt-Stiftung. Zum Ordinarius für Germanische Philologie an der Universität Tampere, der ehemaligen Hochschule für Sozialwissenschaften, wurde er 1968 berufen, schon seit 1965 hatte er den neu gegründeten Lehrstuhl verwaltet.

Das Lebenswerk von Lauri Seppänen ist mit der Geschichte der Universität Tampere und ihrer Vorgängerin besonders eng verbunden – schon seit 1958 war er dort als Lektor für Deutsche Sprache bzw. Germanische Philologie tätig, zeitweise sogar seit 1952. Seine wissenschaftliche und administrative Kompetenz hat sich die Universität Tampere in vielfacher Weise zunutze gemacht: er wirkte lange Jahre als Mitglied des Konzils und des Senats der Universität, als Dekan der Humanistischen Fakultät und

als Erster Prorektor, zeitweise sogar als Rektor der Universität, wodurch er sich auch für die Interessen der geisteswissenschaftlichen Fächer tatkräftig einsetzen konnte. Die finnisch-deutschen Kulturbeziehungen lagen ihm besonders am Herzen. Im Finnisch-Deutschen Verein in Tampere war er sowohl als Gründungsmitglied als auch als langjähriger Vorsitzender tätig und durch seine Kontakte mit der Deutschen Forschungsgesellschaft, dem Deutschen Akademischen Austauschdienst und der Alexander von Humboldt-Stiftung war er in der Lage, einen fruchtbaren Beitrag zum wissenschaftlich-kulturellen Austausch zwischen Finnland und Deutschland zu leisten, nicht zuletzt im Rahmen des ehemaligen Goethe-Instituts Tampere. Von der Würdigung dieser Tätigkeit auf deutscher Seite zeugt, dass ihm 1976 die Humboldt-Medaille und 1982 die Goldene Goethe-Medaille verliehen wurden.

Zum Mitglied der Finnischen Akademie der Wissenschaften wurde Professor Lauri Seppänen 1983 berufen. Sein wissenschaftliches Profil wurde durch das lange Postgraduiertenstudium an den Universitäten Mainz, Münster, München und Göttingen in jungen Jahren tief geprägt: nicht nur in seinen rein sprachphilosophischen Werken bildet das philosophische Denken das grundlegende Element, sondern auch in der Vielzahl seiner Schriften, die sich auf die moderne diachrone oder synchrone Linguistik beziehen, von der Wortbildung bis zur Transformations- und Valenzgrammatik, von der Semantik bis zur Pragmatik. Ohne Übertreibung kann man sagen, dass die finnische Germanistik ohne Lauri Seppänen ganz anders aussehen würde. Seine beiden frühen Monographien „*Studien zur Termino-*

logie des Paradisus anime intelligentis. Beiträge zur Erforschung der Sprache der mittelhochdeutschen Mystik und Scholastik“ (1964) und „Zur Liebesterminologie in mittelhochdeutschen geistlichen Texten“ (1967), die sich mit dem Ausbau der im Entstehen begriffenen philosophischen oder religiösen deutschen Terminologie auf der Grundlage des Lateinischen befassen, wurden seinerzeit wegen ihrer methodischen Sicherheit und gedanklichen Schärfe gelobt. Auch noch zwei Jahrzehnte später kam Seppänen auf sein altes Lieblingsthema zurück und zwar mit der Monographie „Meister Eckeharts Konzeption der Sprachbedeutung. Sprachliche Weltschöpfung und Tiefenstruktur in der mittelalterlichen Scholastik und Mystik“ (1985) – schon aus dem Titel geht seine Vorliebe für die Verbindung der Gedanken der alten Meister mit Erkenntnissen der modernen Sprachtheorie hervor. Aufgrund seiner guten Kenntnis alter und auch neuerer linguistischer Schulen hat Lauri Seppänen in dankenswerter Weise an der wissenschaftlichen Debatte in mehreren Fachzeitschriften teilgenommen und in diesem Sinne wird auch sein 2004 in Finnland

erschienenes Buch „Kieltä ei ole“ [Die Sprache gibt es nicht] verständlich – damit wurde die neupragmatische Sprachphilosophie von Richard Rorty und Donald Davidson hierzulande bekannt gemacht, die jenseits des Atlantiks kräftig am traditionellen Begriff „Sprache“ gerüttelt und einen in Europa wenig bekannten Sprachstreit hervorgerufen hatten. Professor Lauri Seppänen wird von seinen Schülern als anspruchsvoller und anspornender akademischer Lehrer gelobt, dessen Vorlesungen intellektuell herausfordernd, aber mitreißend waren. In seiner Persönlichkeit verband sich die karelische Fröhlichkeit mit dem Tiefsinn eines Philosophen. Der Finnischen Akademie der Wissenschaften gehört heute die dritte Germanistengeneration an. Unter der zweiten Generation, die nach Hugo Suolahti, Emil Öhmann und Pekka Katara ca. zwei Jahrzehnte nach Kriegsende zu Lehrstuhlinhabern an finnischen Universitäten wurden, war Lauri Seppänen nach Marjatta Wis, Kaj B. Lindgren und Erik Erämetsä der letzte. Mit Lauris Tod also ist eine Ära in der Geschichte des Faches zu Ende gegangen.

Matti Luukkainen